

دانشکده علوم انسانی

گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی

پایان‌نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته علم‌سنجی

عنوان

بررسی هم‌نویسندگی پژوهشگران دانشگاه‌های دولتی تهران و حوزه

علمیه قم طی سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۲

استاد راهنما

دکتر سعید اسدی

استاد مشاور

دکتر حمزه‌علی نورمحمدی

دانشجو

فائزه آقاملایی

بهمن ۱۳۹۳

دانشگاه شاهرود

شماره:	اطهار نامه دانشجو	 دانشگاه شاهرود
تاریخ:		

اینجانب فائزه آقاملایی دانشجوی کارشناسی ارشد علم سنجی دانشکده علوم انسانی دانشگاه شاهد، گواهی می‌دهم که پایان‌نامه تدوین شده حاضر با عنوان «بررسی هم‌نویسندگی پژوهشگران دانشگاه‌های دولتی تهران و حوزه علمیه قم طی سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۲» به راهنمایی استاد محترم جناب آقای/خانم دکتر سعید اسدی توسط شخص اینجانب انجام و صحت و اصالت مطالب تدوین شده در آن، مورد تایید است و چنانچه هر زمان دانشگاه کسب اطلاع کند که گزارش پایان‌نامه حاضر صحت و اصالت لازم را نداشته، دانشگاه حق دارد مدرک تحصیلی اینجانب را مسترد و ابطال نماید؛ همچنین اعلام می‌دارد در صورت بهره‌گیری از منابع مختلف شامل: گزارش تحقیقاتی، رساله، پایان‌نامه، کتاب، مقالات تخصصی و سایر منابع اطلاعاتی، به منبع مورد استفاده و پدیدآورنده آن به طور دقیق ارجاع داده شده و نیز مطالب مندرج پایان‌نامه حاضر تاکنون برای دریافت هیچ نوع مدرک یا امتیازی توسط اینجانب و یا سایر افراد به هیچ کجا ارائه نشده است. در تدوین متن پایان‌نامه حاضر، چارچوب مصوب تدوین گزارش‌های پژوهشی تحصیلات تکمیلی دانشگاه شاهد به طور کامل مراعات شده و نهایتاً این که، کلیه حقوق مادی ناشی از گزارش پایان‌نامه حاضر، متعلق به دانشگاه شاهد می‌باشد.

نام و نام خانوادگی دانشجو (دست‌نویس): فائزه آقاملایی

امضای دانشجو

تاریخ:

۹۴/۱/۱۸

تاریخ: .....

صورتجلسه دفاع پایان نامه کارشناسی ارشد

جلسه دفاع پایان نامه کارشناسی ارشد خانم فائزه آقا ملایی به شماره دانشجویی ۹۱۷۵۸۱۵۰۰ دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد رشته علم اطلاعات و دانش شناسی به ارزش ۴ واحد، رأس ساعت ۱۴ بعد از ظهر، روز دوشنبه، مورخ ۹۳/۱۱/۶ در محل آمفی تاتر دانشکده علوم انسانی دانشگاه شاهد، تحت عنوان:

" بررسی هم نویسندگی پژوهشگران دانشگاههای دولتی تهران و حوزه علمیه قم طی سال های ۱۳۹۲-۱۳۸۳ " تشکیل گردید.

کمیته داوری پایان نامه کارشناسی ارشد پس از استماع دفاعیات و طرح پرسش های لازم در زمینه علمی و تحقیقاتی مرتبط با پایان نامه نامبرده،

ارزشیابی نهایی خود را به شرح ذیل اعلام نمودند: **بسیار خوب** (به جزوف) و با درجه ... **بسیار خوب** (مورد تایید قرار گرفت/ نگرفت).

امتیازات، طبق ماده ۲۰ آیین نامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته، مصوب جلسه ۷۱۴ مورخ ۸۸/۱/۱۵ وزارت علوم، تحقیقات و فناوری: عالی: ۱۹ تا ۲۰، بسیار خوب: ۱۸ تا ۱۷، خوب: ۱۶ تا ۱۷، قابل قبول: ۱۴ تا ۱۵، غیر قابل قبول: نمره کمتر از ۱۴

اعضای کمیته داوری پایان نامه کارشناسی ارشد	نام و نام خانوادگی	مرتبه علمی	نام دانشگاه	امضاء
استاد راهنمای اول	دکتر سعید اسدی		شاهد	
استاد راهنمای دوم (در صورت وجود)				
استاد مشاور اول	دکتر حمزه علی نورمحمدی		شاهد	
استاد مشاور دوم (در صورت وجود)				
داور داخلی	دکتر عبدالرضا نوروزی چاکلی		شاهد	
داور خارجی	دکتر حمید دلیلی			
نماینده تحصیلات تکمیلی (بدون نمره)	دکتر محمدرضا بکتایی		شاهد	

توضیحات ناظر تحصیلات تکمیلی:

- نیاز به اصلاحات دارد.
- براساس نامه پژوهشی ۱۴۹۱ نمره پژوهشی نامبرده از ۱۷،۷۵ به ۱۸،۲۵
- بیت وضع تعیین نمود ۹۴/۱/۱۷

نام و نام خانوادگی ناظر تحصیلات تکمیلی: **محمد رضا بکتایی** تاریخ: **۹۳/۱۱/۶** امضاء:

تقدیم بہ

روح پاک و آسمانی "پدرم" بہ پاس قلب مہربانش

"مادر" مہربانم بہ پاس فداکاری ہای بی انتہایش

برادر عزیزم "حمید" بخاطر حمایت ہای بی دریغش

و خواہران و برادران عزیزتر از جانم

سپاس خدای را که هرچه دارم از اوست...

سپاس بی پایان از راهنمایی های استاد بزرگوارم جناب آقای دکتر اسدی که تا آخرین مرحله پژوهش با من همگام بودند و سپاس از استاد مشاورم دکتر نورمحمدی که از مشاوره استادان ایشان نهایت استفاده را نمودم. همچنین از استاد ارجمندم جناب آقای دکتر نوروزی و جناب آقای دکتر دلیلی که زحمت داوری این پایان نامه را متقبل شدند؛ کمال تشکر و قدردانی را دارم.

در پایان از تمامی دوستان عزیز که همواره در تمام مراحل تحصیل مشوق من بوده اند، قدردانی می نمایم.

چکیده

مقدمه و هدف: با وجود سابقه طولانی هم‌نویسندگی در حوزه‌های مختلف، این پدیده در ایران کمتر مورد بررسی قرار گرفته است. این پژوهش با هدف بررسی وضعیت همکاری علمی میان حوزویان و دانشگاهیان، به بررسی پدیده هم‌نویسندگی پژوهشگران دانشگاه‌های دولتی تهران و حوزه علمیه قم طی سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۲ پرداخته است.

روش: پژوهش از نوع کاربردی است و با روش کتابخانه‌ای انجام شده است. برای تعیین میزان مشارکت‌پذیری از فرمول ضریب مشارکت و نیز شاخص همکاری علمی استفاده شده است. جامعه پژوهش، تولیدات علمی پژوهشگران سه پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، فرهنگ و اندیشه اسلامی و نیز حوزه و دانشگاه است. جمع‌آوری داده‌ها با مراجعه به اصل مقالات با استفاده از پایگاه‌های داخلی از جمله: نورمگز، مگیران، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، پایگاه استنادی علوم جهان اسلام و پرتال علوم انسانی انجام شد. جهت ورود اطلاعات و نیز تحلیل داده‌ها از نرم افزار EXCEL استفاده شد.

یافته‌ها و نتیجه‌گیری: بطور کلی تمایل به همکاری بین پژوهشگران در خلال سال‌های مورد بررسی روندی صعودی داشته و ضریب مشارکت گروهی در تألیف مقاله ۰/۵۵ و کتاب ۰/۶۲ می‌باشد که نشان از تمایل نویسندگان به انجام پژوهش‌های مشارکتی است. سهم مشارکت زنان در تولیدات علمی مشترک کمتر از مردان است. دانشگاه تهران در همکاری با حوزه علمیه در رأس قرار دارد. الگوی همکاری از نظر تعداد نویسندگان در تألیف کتاب، سه نویسنده‌ای و در حوزه علوم حدیث، روان‌شناسی، فلسفه و منطق می‌باشد و در تألیف مقاله، در الگوی دونویسنده‌ای و حوزه اقتصاد، بیشترین همکاری صورت گرفته است. با توجه به مقدار ضریب مشارکت بدست آمده، اینگونه به نظر می‌رسد که نویسندگان گرایش زیادی به همکاری دارند، اما به دلیل پراکندگی و محدود بودن تعداد تولیدات علمی می‌توان این‌گونه استنباط کرد که تنها گروه خاصی از افراد دارای بیشترین تعداد تولیدات هستند و این نشان از یک مشارکت واقعی بین حوزویان و دانشگاهیان نمی‌باشد.

کلیدواژه‌ها: علم‌سنجی، هم‌نویسندگی، همکاری علمی، ضریب مشارکت، شاخص همکاری علمی، دانشگاه‌های دولتی تهران، حوزه علمیه قم

فهرست مطالب

۱	۱. فصل اول کلیات پژوهش.....
۲	۱-۱. مقدمه.....
۳	۲-۱. بیان مسئله.....
۶	۳-۱. اهداف پژوهش.....
۶	۱-۳-۱. هدف کلی.....
۶	۲-۳-۱. اهداف فرعی.....
۶	۴-۱. پرسش‌های پژوهش.....
۶	۱-۴-۱. پرسش اصلی.....
۷	۲-۴-۱. پرسش‌های فرعی.....
۸	۵-۱. اهمیت و ضرورت پژوهش.....
۹	۱-۵-۱. اهمیت و ضرورت نظری.....
۹	۲-۵-۱. اهمیت و ضرورت عملی.....
۱۰	۶-۱. تعریف متغیرهای پژوهش.....
۱۲	۷-۱. نوآوری پژوهش.....
۱۴	۲. فصل دوم مبانی نظری و پیشینه پژوهش.....
۱۵	۱-۲. مقدمه.....
۱۶	۲-۲. مبانی نظری تحقیق.....
۱۶	۱-۲-۲. کلیات.....
۱۶	۱-۱-۲-۲. علم و ارتباطات علمی.....
۲۰	۲-۱-۲-۲. علم‌سنجی.....
۲۱	۲-۲-۲. همکاری‌های علمی در جوامع علمی.....
۲۴	۳-۲-۲. همکاری علمی و هم‌نویسندگی.....
۲۶	۱-۳-۲-۲. تعاریف همکاری علمی و هم‌نویسندگی.....
۳۰	۲-۳-۲-۲. تاریخچه همکاری‌های علمی.....

۳۲	..... ۲-۲-۳-۳. شاخص‌های سنجش هم‌نویسندگی
۳۵	..... ۲-۲-۳-۴. دلایل، ضرورت‌ها و انگیزه‌های همکاری علمی
۴۳	..... ۲-۲-۳-۵. فواید و مزایای همکاری علمی
۴۸	..... ۲-۲-۳-۶. محدودیت‌ها و معایب همکاری‌های علمی
۴۹	..... ۲-۲-۳-۷. روش‌های مطالعه همکاری علمی و هم‌نویسندگی
۵۱	..... ۲-۲-۳-۸. عوامل مؤثر در شکل‌گیری همکاری علمی و هم‌نویسندگی
۵۴	..... ۲-۲-۴. تاریخچه حوزه علمیه قم
۵۵	..... ۲-۲-۴-۱. تعاریف
۵۸	..... ۲-۲-۴-۲. ارتباط حوزه و دانشگاه
۶۱	..... ۲-۲-۴-۳. ضرورت و اهمیت وحدت حوزه و دانشگاه
۶۴	..... ۲-۲-۴-۴. عوامل مؤثر در دستیابی به همگرایی مطلوب بین نهادهای حوزه و دانشگاه
۶۵	..... ۲-۲-۴-۵. ریشه‌یابی افتراق نظری حوزه و دانشگاه
۶۵	..... ۲-۲-۴-۶. عوامل تقویت وحدت حوزه و دانشگاه
۶۷	..... ۲-۳-۳. پیشینه‌های پژوهش
۶۸	..... ۲-۳-۱. پیشینه در داخل
۷۴	..... ۲-۳-۲. پیشینه در خارج
۷۶	..... ۲-۳-۳. جمع‌بندی
۷۹	..... ۳. فصل سوم روش پژوهش
۸۰	..... ۳-۱. مقدمه
۸۰	..... ۳-۲. روش پژوهش
۸۰	..... ۳-۳. جامعه پژوهش
۸۱	..... ۳-۴. روش نمونه‌گیری و حجم نمونه
۸۱	..... ۳-۵. ابزار و روش جمع‌آوری داده‌ها
۸۲	..... ۳-۶. روایی و پایایی
۸۲	..... ۳-۷. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها
۸۴	..... ۴. فصل چهارم یافته‌های پژوهش

۸۵	..... ۴-۱-۱. پرسش اول پژوهش
۹۷	..... ۴-۱-۲. پرسش دوم پژوهش
۱۰۴	..... ۴-۱-۳. پرسش سوم پژوهش
۱۱۰	..... ۴-۱-۴. پرسش چهارم پژوهش
۱۱۲	..... ۴-۱-۵. پرسش پنجم پژوهش
۱۲۰	..... ۴-۱-۶. پرسش هفتم پژوهش
۱۲۵	..... ۵. فصل پنجم بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادها
۱۲۶	..... ۵-۱. مقدمه
۱۲۶	..... ۵-۲. مروری بر یافته‌های پژوهش
۱۲۶	..... ۵-۲-۱. پرسش اول
۱۲۷	..... ۵-۲-۲. پرسش دوم
۱۲۸	..... ۵-۲-۳. پرسش سوم
۱۲۹	..... ۵-۲-۴. پرسش چهارم
۱۳۰	..... ۵-۲-۵. پرسش پنجم
۱۳۱	..... ۵-۲-۶. پرسش ششم
۱۳۲	..... ۵-۲-۷. پرسش هفتم
۱۳۲	..... ۵-۳. نتیجه‌گیری
۱۳۹	..... ۵-۳-۱. پیشنهادهای اجرایی پژوهش
۱۴۱	..... ۵-۳-۲. پیشنهاد برای پژوهش‌های آتی
۱۴۴	..... فهرست منابع

فهرست جداول

- جدول ۴-۱: آمار توصیفی تحصیلات سازمانی نویسندگان مقالات ۸۶
- جدول ۴-۲: توزیع فراوانی الگوی همکاری نویسندگان مقالات ۸۷
- جدول ۴-۳: توزیع فراوانی مقالات مشترک به تفکیک جنسیت ۸۹
- جدول ۴-۴: روند همکاری تألیف مقالات مشترک طی سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۲ ..... ۹۰
- جدول ۴-۵: آمار توصیفی تحصیلات سازمانی نویسندگان کتاب‌ها ۹۲
- جدول ۴-۶: توزیع فراوانی الگوی همکاری نویسندگان کتاب‌ها ۹۳
- جدول ۴-۷: روند همکاری تألیف کتاب‌های مشترک طی سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۲ ..... ۹۴
- جدول ۴-۸: روند همکاری کل تولیدات علمی مشترک طی سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۲ ..... ۹۶
- جدول ۴-۹: توزیع فراوانی حوزه‌های موضوعی مشترک در تألیف مقالات ۹۸
- جدول ۴-۱۰: توزیع فراوانی حوزه‌های موضوعی مشترک در تألیف کتاب‌ها ۱۰۰
- جدول ۴-۱۱: توزیع فراوانی حوزه‌های موضوعی مشترک در تألیف کل تولیدات علمی ۱۰۲
- جدول ۴-۱۲: رتبه‌بندی دانشگاه‌های دولتی تهران در همکاری با حوزه علمیه قم در تألیف مقاله ۱۰۴
- جدول ۴-۱۳: رتبه‌بندی دانشگاه‌های دولتی تهران در همکاری با حوزه علمیه قم در تألیف کتاب ۱۰۶
- جدول ۴-۱۴: رتبه‌بندی دانشگاه‌های دولتی تهران در همکاری با حوزه علمیه قم کل تولیدات ۱۰۸
- جدول ۴-۱۵: توزیع فراوانی مجلات مشترک بین حوزویان و دانشگاهیان ۱۱۰
- جدول ۴-۱۶: توزیع فراوانی فعال‌ترین نویسندگان مقالات در بخش‌های حوزه و دانشگاه ۱۱۲
- جدول ۴-۱۷: توزیع فراوانی فعال‌ترین نویسندگان کتاب در بخش‌های حوزه و دانشگاه ۱۱۴
- جدول ۴-۱۸: توزیع فراوانی تعداد مقالات به تفکیک سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۲ ..... ۱۱۶
- جدول ۴-۱۹: توزیع شاخص ضریب مشارکت نویسندگان مقالات به تفکیک سال مورد بررسی ۱۱۷
- جدول ۴-۲۰: توزیع فراوانی تعداد کتاب‌ها به تفکیک سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۲ ..... ۱۱۹
- جدول ۴-۲۱: توزیع شاخص ضریب مشارکت نویسندگان کتابها به تفکیک سال مورد بررسی ۱۲۰
- جدول ۴-۲۲: توزیع شاخص همکاری نویسندگان مقالات به تفکیک سال‌های مورد بررسی ۱۲۱
- جدول ۴-۲۳: توزیع شاخص همکاری نویسندگان کتابها به تفکیک سال‌های مورد بررسی ۱۲۲

فهرست نمودارها

- نمودار ۱-۲: جایگاه سلسله مراتبی هم تألیفی در جامعه علمی..... ۲۴
- نمودار ۱-۴: آمار توصیفی تحصیلات سازمانی نویسندگان مقالات..... ۸۷
- نمودار ۲-۴: توزیع فراوانی الگوی همکاری نویسندگان مقالات..... ۸۸
- نمودار ۳-۴: توزیع فراوانی مقالات مشترک به تفکیک جنسیت..... ۸۹
- نمودار ۴-۴: روند همکاری تألیف مقالات مشترک طی سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۲..... ۹۱
- نمودار ۵-۴: آمار توصیفی تحصیلات سازمانی نویسندگان کتاب‌ها..... ۹۲
- نمودار ۶-۴: توزیع فراوانی الگوی همکاری نویسندگان کتاب‌ها..... ۹۳
- نمودار ۷-۴: روند همکاری تألیف کتاب‌های مشترک طی سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۲..... ۹۵
- نمودار ۸-۴: روند همکاری کل تولیدات علمی مشترک طی سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۲..... ۹۷
- نمودار ۹-۴: توزیع فراوانی حوزه‌های موضوعی مشترک در تألیف مقالات..... ۹۹
- نمودار ۱۰-۴: توزیع فراوانی حوزه‌های موضوعی مشترک در تألیف کتاب‌ها..... ۱۰۱
- نمودار ۱۱-۴: توزیع فراوانی حوزه‌های موضوعی مشترک در تألیف کل تولیدات علمی..... ۱۰۳
- نمودار ۱۲-۴: رتبه‌بندی دانشگاه‌های دولتی تهران در همکاری باحوزه علمیه قم در تألیف مقاله..... ۱۰۵
- نمودار ۱۳-۴: رتبه‌بندی دانشگاه‌های دولتی تهران در همکاری باحوزه علمیه قم تألیف کتاب..... ۱۰۷
- نمودار ۱۴-۴: رتبه بندی دانشگاه‌های دولتی تهران در همکاری باحوزه علمیه قم کل تولیدات..... ۱۰۹
- نمودار ۱۵-۴: توزیع فراوانی مجلات مشترک بین حوزویان و دانشگاهیان..... ۱۱۱
- نمودار ۱۶-۴: توزیع فراوانی فعال‌ترین نویسندگان مقالات در بخشهای حوزه و دانشگاه..... ۱۱۳
- نمودار ۱۷-۴: توزیع فراوانی فعال‌ترین نویسندگان کتاب در بخشهای حوزه و دانشگاه..... ۱۱۵
- نمودار ۱۸-۴: توزیع شاخص همکاری نویسندگان مقالات به تفکیک سال‌های مورد بررسی..... ۱۲۲
- نمودار ۱۹-۴: توزیع شاخص همکاری نویسندگان کتابها به تفکیک سال‌های مورد بررسی..... ۱۲۳

فصل اول

کلیات پژوهش

از آنجا که پیشرفت علم نتیجه فعالیت‌های جمعی است، مطالعه کم و کیف همکاری میان دانشمندان موضوع جالب توجهی است که طی چندین دهه مورد توجه محققان حوزه علم‌سنجی قرار گرفته است (حریری و نیکزاد، ۱۳۹۰).

کاهش فعالیت‌های انفرادی و افزایش توأمان مقالات گروهی، به طور گسترده در بسیاری از رشته‌های علمی مورد اشاره قرار گرفته است، به طوری که آثار گروهی اکنون در بسیاری از رشته‌های علمی اکثر انتشارات را تشکیل می‌دهند (دانش و همکاران، ۱۳۸۸). متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی در مطالعات کتابسنجی، هم‌تألیفی را به عنوان معیاری برای سنجش همکاری‌های علمی مورد استفاده قرار می‌دهند. پژوهشگران در حوزه علم‌سنجی، پدیده مشارکت را از جنبه‌های مختلف مورد بررسی قرار داده‌اند. با توجه به اهمیت این‌گونه پژوهش‌ها و ضرورت آگاهی یافتن مسئولان پژوهشی کشور از نتایج این‌گونه پژوهش‌ها در حوزه‌های مختلف علمی، این پژوهش به بررسی هم‌نویسندگی بین پژوهشگران دانشگاه‌های دولتی تهران و حوزه علمیه قم پرداخته است و بر آن است که به یک مسئله مهم پاسخ دهد که آیا بین پژوهشگران دانشگاه‌های دولتی تهران و حوزه علمیه قم هم‌نویسندگی وجود دارد یا خیر؟ هم‌چنین ضریب مشارکت گروهی محققان در سال‌های مختلف محاسبه شده است و روند تغییرات آن‌ها به منظور تعیین پیشرفت همکاری گروهی نویسندگان مورد بررسی قرار گرفته است.

حوزه‌های علمیه از گذشته‌های دور و دانشگاه در یک سده گذشته، از ارکان آموزش و پژوهش و هر کدام به روش خود تأمین کننده نیاز جامعه علمی کشور بوده‌اند (مجیدی، ۱۳۸۶). حوزه و دانشگاه دو مرکز قوی فرهنگی، و دانشجو و روحانی دو مغز متفکر اجتماعند. حرکت همگون و هماهنگ این دو نیروی فکری، موجب رشد و تعالی جامعه است. هدف و انگیزه مشترک، وحدت می‌آورد و به همین دلیل باید درک متقابلی بین حوزه و دانشگاه وجود داشته باشد. امام خمینی (ره) به این دو نهاد به عنوان دو بال برای پرواز کشور می‌نگریستند و راهبرد اساسی ایشان در پیشبرد انقلاب، وحدت حوزه و دانشگاه بود و همواره بر آن تأکید می‌فرمودند (میرزامحمدی و صحبت‌لو، ۱۳۸۶).

برخی وحدت حوزه و دانشگاه را وحدتی ساختاری میان این دو نهاد علمی می‌دیدند و معتقد بودند نظام تنها به یک پایگاه تئوریک نیاز دارد و طبیعی بود که در این افق، انحلال دانشگاه در حوزه مورد توجه قرار بگیرد. برخی نیز اصولاً این دو را متباین از هم می‌دیدند و معتقد به کارآمدی متفاوت این دو نهاد بودند که با این نگاه وحدت بیشتر جنبه سیاسی و ظاهری پیدا می‌کرد و حوزه نیز محدود در مسائل دینی می‌شد اما انقلابیون به مفهومی عمیق‌تر در این خصوص نظر داشتند و آن ناظر به نسبت میان علم و دین بود. از مصادیق وحدت حوزه و دانشگاه می‌توان به وحدت اخلاقی، وحدت معرفتی، وحدت ایدئولوژیک، وحدت ساختاری

(ارگانیک)، وحدت عملی (پراگماتیک)، وحدت سیاسی و وحدت استراتژیک (راهبردی) اشاره کرد (نبوی، ۱۳۷۷ نقل در رکنی، ۱۳۸۶).

در سال‌های مبارزه و فراهم آمدن بستر ایدئولوژیک انقلاب اسلامی بین سال‌های ۱۳۴۲ تا ۱۳۵۷، به شکل‌های مختلف شاهد همکاری حوزه و دانشگاه بوده‌ایم، اما این همکاری‌ها بیشتر جنبه‌ی سیاسی و مبارزاتی داشت تا علمی و محتوایی. بعد از پیروزی انقلاب و در سال‌های انقلاب فرهنگی، ارتباط اندکی بین این دو قطب علمی برقرار شد، اما این ارتباط و همکاری چندان عمیق، پایدار و برنامه ریزی شده نبود که البته همین ارتباط اندک در سال‌های بعد و در برهه‌هایی، به کلی قطع و حتی تبدیل به نزاع و رویارویی گردید و یا به حداقل ممکن رسید (ناظمی، ۱۳۸۹).

همکاری علمی، پدیده پیچیده‌ای است که اشتراک توانمندی‌ها و تولید دانش علمی جدید را بهبود می‌بخشد. یکی از شاخص‌های همکاری، شاخص هم‌نویسندگی^۱ است که توسط گارگ و پادهی^۲ (۲۰۰۱) مطرح شد که به بیان میزان همکاری موجود در یک زیرمجموعه نسبت به مجموعه‌ی کل می‌پردازد. اصولاً روابط علمی و هم‌نویسندگی به عنوان یکی از شاخص‌های مؤثر در تولید اطلاعات علمی در دانشگاه‌ها و سایر مراکز علمی، موضوعی مهم و قابل تحقیق تلقی می‌شود (امیری، ۱۳۸۳). بر همین اساس پژوهش‌هایی در زمینه همکاری‌های علمی در حوزه‌های موضوعی مختلف صورت گرفته است. از جمله می‌توان به پژوهش معرفت و همکاران (۱۳۹۱) در مقاله‌ای

---

^۱ Co-authorship index یا (CAI)

^۲Garg & Padhi

تحت عنوان "وضعیت همکاری گروهی نویسندگان مقاله‌های تألیفی مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران طی سالهای ۱۳۸۱-۱۳۸۹"^۱ و نیز پژوهش قانع و رحیمی (۱۳۹۰) در مقاله‌ای تحت عنوان "تحلیل استنادی و الگوی همکاری نویسندگان شش نشریه ایرانی انگلیسی زبان حوزه فنی مهندسی نمایه شده در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام"^۱ اشاره نمود.

علیرغم پژوهش‌های متعددی که تاکنون در زمینه همکاری‌های علمی با هدف بررسی هم‌نویسندگی در حوزه‌های مختلف صورت گرفته است، مطالعه‌ای که به بررسی همکاری علمی در بین دانشگاه‌ها و حوزه‌های علمیه با رویکرد علم‌سنجی پرداخته باشد، صورت نگرفته است. این پژوهش در نظر دارد که روابط علمی میان این دو نهاد را از طریق معیارهای علم‌سنجی بررسی کند و به طور خاص این پژوهش، به بررسی همکاری‌های علمی دانشگاه‌های دولتی تهران و حوزه علمیه قم پرداخته است و همچنین به معرفی فعال‌ترین پژوهشگران دانشگاهی و نیز دانشگاه‌های دولتی تهران از نظر مشارکت و همکاری علمی با حوزه علمیه قم و نیز تعیین حوزه‌های موضوعی مشترک بین این نهادهای علمی پرداخته است. در مجموع این تحقیق به دنبال پاسخگویی به این مسأله بوده است که روند همکاری بین دانشگاه‌های دولتی تهران و حوزه علمیه قم چگونه است و اینکه چه همکاری‌های علمی طی بازه زمانی ۱۳۸۳-۱۳۹۲ صورت گرفته است؟

---

^۱ISC

۳-۱. اهداف پژوهش

۱-۳-۱. هدف کلی

هدف از انجام پژوهش، سنجش میزان هم‌نویسندگی پژوهشگران دانشگاه‌های دولتی تهران و حوزه علمیه قم طی سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۲ است.

۲-۳-۱. اهداف فرعی

- ۱- سنجش روند همکاری علمی بین پژوهشگران دانشگاه‌های دولتی تهران و حوزه علمیه قم طی سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۲
- ۲- سنجش حوزه‌های موضوعی مشترک بین پژوهشگران دانشگاه‌های دولتی تهران و حوزه علمیه قم طی سال‌های مورد نظر
- ۳- سنجش دانشگاه‌های دولتی فعال در تألیفات مشترک با حوزه علمیه قم
- ۴- سنجش مجلات مشترک میان دانشگاه‌های دولتی تهران و حوزه علمیه قم
- ۵- سنجش رتبه فعال‌ترین پژوهشگران حوزه و دانشگاه از نظر تألیف مشترک
- ۶- تبیین ضریب مشارکت گروهی پژوهشگران حوزه و دانشگاه نسبت به یکدیگر
- ۷- تبیین شاخص همکاری پژوهشگران حوزه و دانشگاه نسبت به یکدیگر

۴-۱. پرسش‌های پژوهش

۱-۴-۱. پرسش اصلی

• میزان هم‌نویسندگی پژوهشگران دانشگاه‌های دولتی تهران و حوزه علمیه قم طی

سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۲ چگونه بوده است؟

۱-۴-۲. پرسش‌های فرعی

۱- وضعیت روند همکاری علمی بین پژوهشگران دانشگاه‌های دولتی تهران و پژوهشگران

حوزه علمیه قم طی سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۲ چگونه بوده است؟

۲- حوزه‌های موضوعی مشترک بین پژوهشگران دانشگاه‌های دولتی تهران و حوزه علمیه

قم چیست؟

۳- رتبه‌بندی دانشگاه‌های دولتی تهران در همکاری علمی با حوزه علمیه قم، چگونه

است؟

۴- مجلات مشترک میان دانشگاه‌های دولتی تهران و حوزه علمیه قم کدامند؟

۵- رتبه‌بندی فعالترین پژوهشگران حوزه و دانشگاه از نظر تألیف مشترک چگونه است؟

۶- روند ضریب مشارکت گروهی پژوهشگران حوزه و دانشگاه نسبت به یکدیگر چگونه

است؟

۷- روند شاخص همکاری پژوهشگران حوزه و دانشگاه نسبت به یکدیگر چگونه است؟

۱-۵. اهمیت و ضرورت پژوهش

در جمهوری اسلامی ایران سالهاست که نیاز به خدمات علم‌سنجی احساس می‌شود. با نگاهی به اسناد بالا دستی کشور، از جمله برنامه‌های توسعه، سند چشم‌انداز بیست ساله و هم‌چنین نقشه جامع علمی کشور، این نیاز به خوبی قابل‌درک است. زیرا بسیاری از مطالباتی که در این اسناد مطرح شده است، بدون بهره‌مندی از خدمات متخصصان علم‌سنجی قابل‌حصول نیست (نوروزی چاکلی، ۱۳۹۰). با توجه به نقشه جامع علمی کشور، یکی از اهداف اصلی سند چشم‌انداز ۱۴۰۴، وحدت میان حوزه و دانشگاه است. بنابراین وحدت میان حوزه و دانشگاه به عنوان دو نهاد تأثیرگذار در کشور، نقش مؤثر و ماندگاری در صحنه‌های علمی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی دارند اما آن‌گونه که باید ارتباط تنگاتنگی بین آنها وجود ندارد.

این پژوهش در نظر دارد تا با تعیین ارتباط میان حوزه و دانشگاه در جهت تحقق اهداف دراز مدت کشور گام مؤثری بردارد و نیز نتایج حاصل از آن می‌تواند در تصمیم‌گیری به منظور افزایش میزان همکاری علمی و بهبود سیاست‌گذاری علمی کشور مفید باشد.

با توجه به تأکیدات فوق، پژوهشی در زمینه وحدت حوزه و دانشگاه با رویکرد علم‌سنجی انجام نگرفته است لذا ضرورت دارد که در این زمینه پژوهش مستقلی انجام گیرد.